

NA TERASI¹

– Isto nebo – kaže Marija.

Sama na terasi.

Kakvo olakšanje. Ta misao minula je kao kometa.

Sedi u ligeštulu, nogu podignutih na Markovu pecarošku stolicu. Petama pravi udubljenje na izbledelom platnu. Pomera nožne prste. Tim pokretima izmamљуje osmeh. Njeni prsti golicaju Markova muda.

Pali cigaretu, ispusti dim. Protegne se u ligeštulu. Pogledom na predvečernjem nebu. Zvezda Danica je već na straži.

To je znači to. Tako izgleda kada je gotovo. A baš je potrajalo. Skoro sedam godina. Blijski broj. Ubedljiv spomenik. Konačno. Kada je zaista gotovo? Pa, kada zalupiš vratima.

To ne znači da ne bi večeras završili u krevetu da je on tu. Kao što su tu, u uglu terase, njegove ribarske čizme. Ali, sve je to samo izdisanje. Odavno ništa ne dele, sem pukog trajanja. Potrošilo se.

Kakvo olakšanje.

Opet kometa sevne glavom. Iz najudaljenijih tama njenog kosmosa doleće mnoštvo astralnih kontura. Sve je to ona. Ponovo otvorena za nove intenzitete koji kolaju nervima.

– Nisi ti samo ti, nisam ja samo ja – govorio je Marko, utonuo u ligeštulu, dok bi za letnjih večeri sedeli na terasi. – Niko ne prinosi nekog apsolutnog sebe, tačno određenu supstancu i kubaturu. Čitav repertoar prohujalih sezona useljava se sa teatrom. Taj miraz koji prihvatamo, te sumnjive dividende, crne fondove i procenite, tajne sporazume, rente, račune i dugove, te lažne verzije porodične mitologije, sve to određuje našu budućnost. Nevidljivi rođaci i prijatelji, ljubavnici. Gomila spodoba gamiže i osvaja prostor. Potiskuje u tamu čitave epohe postojećeg života. Zatrpava pričama i dosetkama, lažima i ogovaranjima. Zjape skloništa, podrumi, porodične grobnice. Kakvo nasleđstvo! Kakav veličanstven miraz! I nije to najgore. Ne! Strašno je što svaki taj susret izazove nebrojena mimoilaženja. Nikada nećemo saznati kakav nas je život u susretu mimoišao.

– Dokle ćete da trgujete, gazda Marko – pita Marija, mazno se osmehujući, uronjena u ligeštul.

– Voliš li ti mene?

– Naravno da te volim.

– A zašto me voliš?

– Kada bih znala zašto, to ne bi bila ljubav – osmehnu mu se posle kraćeg razmišljanja.

– Pitaš se nekad šta si sve zbog mene propustila?

– Ne. Nikada. – Gotovo da nije ni promislila pre nego što mu je odlučno izgovorila. Više se nije smeškala.

¹ Odlomak iz novog romana koji će početkom 2012. godine objaviti „Stubovi kulture“.

Prepoznaje njegovu igru. Čas kada spušta mreže, bezobrazlukom umara zver. Razgaljuje požudu. Najbolji seks je posle žestokih svađa. Kada su mislili da je konačno gotovo. Da uvrede više ne mogu biti zaceljene. Da iz ruševina više ništa ne može nastati.

Sede jedno naspram drugog. Marija se izvija telom, nožnim prstima klizi uz njegove gole butine. I dalje, polako, kao da se premišlja, sve dok se ne zaustavi na najvišoj tački među njegovima nogama. A tada oboje skaču, gotovo bez svesti. To i nisu oni, onakvi kakvi sebe poznaju, kakvi misle da jesu, već dve životinje, čiste i tople, sjedinjene u kratkom postojanju. U rukopisu koji ostaje nedešifrovan. U hijeroglifima na oznojenoj koži, koji jesu njihova jedina biografija. Samo su tu goli i sami. Iskreni i čisti.

– Isto nebo – ponavlja naglas večernju mantru.

Sunce je sasvim zašlo. Kasni suton otkriva pozicije zvezda.

Koga ću sad u sebi naći? Nekog sasvim drugog? Sumnjam, teško da ću uspeti da se oslobodim tih dobro poznatih prizora i prečica koji na kraju odvuku na poznati put. Put kojim sam stotinu puta prošla. I naravno da znam gde ću doći. Ima li izlaza? Nema! Zašto nema? Zašto nema, zašto – mehanički ponavlja, ne verujući da će uspeti da iskopa odgovor iz gotovog anesteziranog uma. – Jer put se stvori pre nego što odlučim da negde krenem – izmišlja odgovor. Ne, nije to to, ali „negde“ ostaje zauvek ovde gde jesam. Nikad tamo, gde nisam. Tamo negde gde je sve drugačije. I sigurno bolje. Zašto je sve tako poznato? Uvek isti uglovi, isti ljudi. Kako pobeći od te matrice? Od istih rubova. Krpim rupe. Moljci jedu taj jebeni život. Rupe sve veće. I sve ih je više.

Samo se u filmovima čuda događaju. Da neko nepoznat priđe, s leđa, i uvali mi se među noge, odmah, i onda ode, a da mu lice nisam ni pogledala, takav bi mi se dopao, takvog želim.

Dublje, dublje, do kamenog doba. U vreme jakih mirisa. Kada je i vetar ispuštao dah. Kada nije bilo arhiva, opterećujućih dokaza o pređenom životu. Kada se samo živelo. Bez sabiranja i deljenja, bez evidentiranja.

Kako me ne razumeju! Niko od mojih ljubavnika. Ni Marko. On ponajmanje. Ne dozvoljavam da me zagade banalnosti čija je svrha da ukinu slobodu i disanje, lepotu trenutka koji je neponovljiv. Da zaustave uzdah kojim usisavam sve što pogledom. I još više. Čitavu moju geografiju. Moj trenutak na zemlji. Sve bi da ukinu.

– Šta bi ti? Šta hoćeš? – Dejanov glas. Rampa. – Da prođeš bez naplate? Kakva uobraženost! Kakva komotnost. Sve što ti ne odgovara je posao drugog. Nije tvoja priča.

– Ne, ne – brani se Marija. – Samo čisto. Bez muljanja. Bez kalkulacije. Bez nagodbe.

– Ali nemamo ništa protiv ukoliko se neko drugi nagodi. Ne zanima nas prošlost. Mulj iz kojeg je došao taj koga volimo.

– Odakle ti to, odakle izvlačiš te debilne formulacije? Do kada ćeš se uplitati u mreže u koje te je otac uvalio.

– Ma dosta ti sa tom tvojom psihologijom!

– Ma zabranicemo tu nauku jer nam ne odgovara! Lakše je pevati odu mraku, samo da bi opravdali vlastite slabosti.

– Nerviraš me – kaže Dejan.

– I ti mene.

- Nema čistih stanja – planuo je iznenadnim besom. – Nekakvo vreme pravde, kada će sve biti na svom mestu.
- Zašto mi se rušaš? – pitala je zabrinuto.
- Zato što je tačka pristojnog poštenja ono najviše što možeš da nađeš. Tu se ulogoriš, i onda plus minus, gore dole.
- Strašno je to što govoriš?
- Samo si ti bezbrižna. Bez nenaplaćenih računa. To je posao drugog, da uteruje dugove, da pravi kompromise. Tvoje je da samo živiš.

Odmalena su je puštali da živi. Na početku roditelji, zabavljeni sopstvenim karijerama. Njene prve korake nisu pratili znaci upozorenja, mantrе saveta, zunzare narodske mudrosti. Slobodno po kiši, i bez kišobrana. Bez svakodnevnih zabrana. Mesečni džeparac potrošen već u prvoj nedelji. Pozajmljivala je garderobu drugaricama, nikada ih ne podsećajući da ono što se uzme, to se i vraća.

Bezbrižna, lišena starateljske kontrole, upozoravajuće signalizacije, dosadnih glasova koji prenose mudrost porodične patologije. Sve što je na meniju ponuđeno, to se i pojelo. Ne u pohlepi i grču, već lagodnim ritmom uživanja. Bez strategija i planova. Slobodna u uzimanju knjiga iz biblioteke, u biranju drugarica. Kasnije životnog poziva. Stabilna prijateljstva. Opuštenost. Dokolica. Odvažnost da prepozna situaciju koja se neće ponoviti. Koja se prihvata odmah, bez promišljanja, i do kraja. Čas u kojem se uživa. Žudnja jača od straha. Prezir prema gomilanju rezervi, svejedno da li namirnica u vreme nestašica, ili tovljenja bankovnog računa.

Duvala je u leđa svakoj vezi, podizala jedra, kormilarila, određivala smer. Primila se na ulogu jačeg. Navigator u opasnim plovidbama. Svima je bila mama. Sem Dejanu. Decenija potrošena u zabludi? Nikako. Sve što se živelo punim plućima nije bilo uzalud. A sa Dejanom se baš živelo. Žestoki seks je bio spona koja nikada nije omanula. Jednostavno hemija – ta izlizana dijagnoza kojom se pokriva vrtlog strasti, neumerenosti, zaslepljenosti. Ili samo lenjost da se zaviri u vlastiti bunar? Svejedno. Međutim, pogrešno bi bilo svoditi njihovu vezu na ispusni ventil, jer ta bi rabota brzo oboma dosadila. A nije da i takvih trenutaka nije bilo. Dejan se za neko vreme vraćao u mirne vode svoga braka, tamo gde je na kartama upisan svaki tesnac, opasna plićina ili stena, gde treptaji svetionika obezbeđuju sigurnu plovidbu. Gde nema iznenađenja, sem ukoliko samo istrajavanje na tom pouzdanom plovnom putu nije iznenađenje po sebi. Marija se prepuštala flertovima. I to bi tako potrajalo mesec, dva. A onda, slučajni susret na ulici, ili kratak mejl, vraćao ih je u krevet. I umesto da se posle svakog raskida intenzitet smanjuje, da ih obuzima praznina potrošenosti, da u tom izdisanju i malodušnosti razum jača, i konačno ispostavlja neopozivu odluku da se veza stavlja *ad acta*, dešavalo se suprotno. Svako obnavljanje samo ih je jačalo u strasti, otkrivali su bliskosti, blanko podrazumevali i ono sa čime se trebalo suočiti: tako različite poglede na život.

Sve je projekat. Tako misli Dejan. Pojednostaviti, učiniti razumljivim, ne komplikovati. U tome je mag. Sve je radio u pravo vreme. I ostavljao u pravom trenutku. Bilo je dovoljno da on u nešto poveruje, i odluku je donosio odmah. Lojalnost i obziri su apstraktne kategorije, sidra za slabe i strašljive. Ne postoji dozvoljena mera bezobrazluka i odvažnosti. Mera koju će okolina prećutno prihvatiti bez otpora. Vlastiti razvoj ne traži alibi.

Ko zna kojim putem bi krenuo da je u proleće 1991. godine uspeo da ode u Australiju. Na taj kontinent ispod kolena sveta, kontinent na koji se godinama oslanjao laktom desne ruke dok je spremao predmete u gimnaziji, kasnije ispite na pravnom fakultetu. Čitav svet je bio pod debelim staklom pisaćeg stola – mapa na kojoj su ucrtani pravci plovidbi slavni moreplovaca. Koliko puta je još kao dete u mislima oplovio Australiju, fasciniran podatkom da su prvi beli doseljenici bili robijaši iz Engleske. Mnogo godina kasnije presudio je baš taj podatak i njegov dorćolski humor kada je – na kraju intervjua koji je sa njim obavio vicekonzul ambasade Australije – na pitanje da li je osuđivan, šeretski odgovorio: Nisam znao da je to i dalje uslov za ulazak u Australiju. Zgranuti službenik negativno je rešio njegovu aplikaciju za vizu.

Ipak, sve čega bi se Dejan poduhvatio bilo je osuđeno na uspeh. Tako su to drugi videli. On ništa nije jurio. Nikoga dostizao, ni prestizao. Sve je onako kako se dogodi. Ni manje, ni više. Početkom rata, u jesen 1991. godine, osnovao je PR agenciju „Kengur“. Logo sisara sa torbom iz koje viri nasmejani klijent direktna je posledica razgovora u ambasadi Australije. Poslovi odlično napreduju. Ubojiti slogani „Kengura“ prekrivaju bilborde po gradu. Javljaju se u TV reklamama i novinskim oglasima. Dejan Cvijan, poznatiji po nadimku Kengur, izrasta u volšebnika nevidljive granice. Tamo gde se dodiruju višak i manjak, rokade su svakodnevnice. Vrte se pare, rukopolaže se i degradira. Dejan uspeva da firmu održi bez javnog zblizavanja sa političkim strankama. Prisutnost u odsutnosti. To je njegov moto.

A metod mu je – odupreti se uhodanim putanjama i mislima iz druge glave. Kao ono da sigurne plovidbe vode u bespuća. Ili da opasnosti kriju prostranstva. Može i obrnuto, jer to su teritorije gde se gradi i profit uzima. U suštini Dejan zna da su najviše belaja u istoriji napravili ljudi čistih stanja. Dobri ili zli, svejedno. Oni su prosto poremećaj. Uzroci katastrofa. Tako misli Dejan.

Ništa ne nastaje samo od sebe, prosto zato što se tako hoće. Gluposti, zlu i licemerju ne može se prilagoditi. To se mora biti u jakim dozama. Jer, govor koji pokreće mase, ili melodija koja će biti hit, nastaje u glavi koja pored dara i pameti, poseduje i zavidnu dozu demagogije. Za uspešno udvaranje auditorijumu potrebno je biti gad.

Dejan jeste bio gad.

Kad god bi zastao, premišljajući kako dalje, izronio bi otac. On, koji je poslednjih godina pred smrt tonuo u demenciju, mešao reči, pa bi umesto taburet, izgovorio trotinet, umesto košulja brošura, umesto duvan Dunav, bio je ona druga glava iz koje je Dejan u teškim trenucima donosio odluke.

Starog reči nisu slušale, kasnije ni udovi. Posle jednog šloga izgubio je u potpunosti govor. Ali, njegov vodeni pogled sugerisao je Dejanu da razume ono što mu govori. Sve vreme otac žmirka, ne ispušta odsutni osmeh sa usana. Dejan tihim, konspirativnim glasom, ispoveda svoje planove, postavlja pitanja, i odmah daje odgovore. Spustio bi dlan na očevu ruku. Voodoo vrač nemo posmatra sina. On, Titov ambasador u zemljama Trećeg sveta, on koji je svojom pojavom zaleđivao poglede po hodnicima zgrade Ministarstva spoljnih poslova. Tamo, gde se gnezde pohlepa i licemerje, zavist i zloba. Tamo gde se duša može sačuvati samo pod šifrom „strogo pov.“. I zato bi i „dobar dan“ usledio tek kada bi iz predsoblja ušao u dnevnu sobu. Hodnik nikada nije čuo nijednu njegovu reč. Konačno je taj aparatčik dostignuo savršenstvo u nemosti.

A genetska zaostavština izborila se za savršeniji oblik, savršeniji utoliko što se Dejan razvio u polifono biće kameleonskih sposobnosti. Osobu takve sugestivnosti, sposobnu da i u beznađežnim situacijama ostvari ubedljivu pobjedu, pozeleo bi svaki kabinet. Ali, Dejan Kengur je znao da u politici, za razliku od fudbala, samo prvi transfer donosi visoku cenu. I zato je trgovao neograničenim mogućnostima simpatizerstva, istovremeno ne sužavajući prostor odstupnice. U tobojcu agencije „Kengur“, smeškali su se klijenti iz suprotstavljenih političkih tabora.

A Marija? Odakle ona u toj priči?

Počelo je susretom sa osobom koja ne samo da zna šta hoće, nego to šta hoće i postiže. Napokon ne mora biti mama. Dejanova egzistencija je samo njegov problem. Ne zamara je teškoćama koje ima sa tek osnovanom PR agencijom. Inflacija je vajmarska. Društvo ogrezlo u kriminalu i korupciji. Izgleda kao da nikada neće svanuti. Nikada biti bolje. Barem kao nekad. A to nekad udaljava se vrtoglavom brzinom. Toliko je daleko da se čini da i nije bilo svakodnevice, već san. Odsanjan davno.

Očaj u društvu smenjuje ravnodušnost. Na ivici stupora. Zamor materijala na kraju menja materijal. Marija ne može da prepozna ljude sa kojima se godinama družila. Raskidaju se stara prijateljstva. Svakodnevni nesporedumi u redakciji. Ozbiljna revija u kojoj je urednik za kulturu pretvara se u glasilo režima. Preko noći, reklo bi se, kad noć ne bi smenjivala noć. Da bi se mentalno sačuvala, mora dati otkaz. Prisiljena je na taj korak. Uči u avanturu statusa slobodnjaka. Pisati za strane novine.

I tada upoznaje Dejana. Ubrzo saznaje da je ušla u vezu u kojoj nije jedina. Postoji neka žena, i tek rođeno dete. Čitavo klupko kojim se ne bavi. Dejan živi sam u garsonjeri u Balkanskoj ulici. Porodica je sklonjena iz njenog vidokruga. I tako će ostati sve vreme njihove veze.

Tek je potrošila treću dekadu života. Sa Dejanom načela četvrtu. To su godine kada nasledna mudrost, iskovana vaspitanjem i starateljskim savetima, traga za čvrstim tlom. Ali Marija je lišena te malograđanske pameti. Kolekcije duplih dna gde se čuvaju rezerve za neki drugi, bolji život. Njena pamet ne poznaje kalkulacije, računске operacije kojima se utvrđuju viškovi i manjkovi. Unapred se osigurati od iznenađenja. Danonoćno stražariti. Život kao kasarna. Stalna postrojavanja činjenica. Utvrđivanje brojnog stanja. Evidencija kao zamena za život sam.

Marija se prepušta životu da je nosi. Kao u vodi. Samo tako se ne gubi divno, jedino živo – sad! Pa, i kada je to „sad“ teško podnošljivo, kada na obzoru vise samo sivi, gusti oblaci, to „sad“ se ne sme ispustiti. Jer, to „sad“ ako prođe, a da ga ne konstatuješ, da mu se ne prepustiš, to onda i nije život, već naporni, usiljeni marš kroz pustoš. Ne, Marija nije lakoverna. Možda samo komotna. Odlučna da vlastitu glavu brani od đubreta koje okoli na neumorno pokušava da joj uskladišti. Da je zatrpa oprezom, izlizanim mudrostima. Sačuvati se. Od čega? Od života?

Dejanova agencija „Kengur“ pored PR poslova bavi se oglašavanjem i naručenim istraživanjima javnog mnjenja. Mariju zabavlja smišljanje slogana za reklame. Skup reči koji nosi ubedljivu poruku. Ponekad i ona učestvuje u seansama tima. Kroz razgovor se odbacuje višak reči sve dok se ne stigne do ogoljenog iskaza, ubojitog slogana. Svejedno da li se reklamiraju higijenski ulošci, pivo ili predsednički kandidat. Princip je uvek isti. Stvoriti naklonost, učiniti vidljivim proizvod koji reklamiraš. Skrajnuti, korigovati, zanemariti mane,

isticati pozitivne osobine. Manipulisati. Ubrzo otkriva da naručena istraživanja o rejtingu političkih stranaka podrazumevaju i naručene rezultate. Proizvodi se ono što bi trebalo da se samo konstatuje.

I ne samo to. Klijenti agencije iz sveta estrade dolaze do željene slike u javnosti podacima koje, biznismeni, prećutkuju. Obavestiti javnost o vlastitoj sreći. Biti zadovoljan i ispunjen zato što drugi veruju da si srećan.

Kakav stomak valja imati u tom poslu. Šta sve kengur nosi u svojoj torbi. Bolje ime za agenciju Dejan nije mogao smisliti.

Političari se hvataju za uzorke porodičnih ljudi. Domaćina. Uspešnih i poštenih. Jasnim sloganima pokriti što širu populaciju. Omamiti glasače narkozom patriotizma. Maskirati pljačku i zločin.

Tu je „Kengur“ da stvori i održi privid.

Dvadeset i četiri časa fatamorgane.

Ali, ne i za Mariju.

Kakav je to čovek, Dejan Kengur? Koliko puta je zgađena odlazila. I opet se vraćala. Nastavljala vezu, kao da sve one utvare koje su u njemu ne postoje. Neke od njih je zavolela. Malo je reći. Obožavala ih je. Ta muževnost, ubedljivo ćutanje. I sigurnost koju je isijavao manirom usamljenog kauboja. Kako je samo obožavala njegovu staloženost u nemogućim situacijama, kada bi svako panično tražio izlaz. On je ćutao. Nem u svojoj snazi i pameti. Tako drugačiji od likova u njenom domu.

Otac, sudija, zavidne karijere u vremenu socijalizma. Majka, pravnik u gradskoj privrednoj komori. Sada, dve nesnađene spodobе, zaustavljene u karijerama. Istina, majku je otac davno zaustavio. Onda kada joj je ponuđeno mesto u predstavnštvu u Moskvi. Odvojeni život nije dolazio u obzir. Ipak, to nije sprečilo Mariju da ponekad prati svoju dvojnici moskovskim bulevarima. Da se za kratko otisne u neki drugi život. Zamišljeni prizor trepne horizontom. Obasja sumorno popodne. Ojača je u tom jedinom životu koji živi. Udahne duboko, kao da će da zaroni. Slobodna i laka. Otvoreni očiju. Ne, ona ne boluje od nostalgije za nečim što se nije dogodilo. Nema kod nje da je bilo, moglo je. Da je moglo, bilo bi. Konjuktivi i kondicionali nisu njena vremena. Samo je prezent teritorija po kojoj se kreće.

Roditelji, nesnađeni u novom vremenu buđenja naroda na mitinzima nezadovoljnih radnika – koji su preko noći otkrili da su Srbi i da su sve do tada živeli bez ponosa – držali su se opcije za koju su slepo verovali da će vremenski ispratiti njihove živote. Drugi izbor za njih nije ni postojao. Njihova mladost gradila je jedan svet, koji sada, četiri decenije kasnije, ispostavlja se kao lažan. Nepravedan i ponižavajući za većinu. Kao da prethodni režim nije podržavala većina.

Majka stalno ponavlja mantru o rukama koje su nosile Titovu štafetu, o sletovima na stadionu JNA za Titov rođendan. Šta se to dogodilo da su svi ti nekada ushićeni ljudi odjednom otkrili da su prevareni? Ništa joj nije jasno. Izgleda da niko nije bio ono što je bio. Ni danas nisu ono što jesu, već nešto sasvim drugo. Uvek će biti ono što nisu. I odakle tolikim reponjama kapital?

Otac tvrdoglavo brani neutralnost svoje profesije. Zaboravlja da je ta neutralnost imala političku opciju koja se pola veka nije dovodila u pitanje. Suočen sa degradirajućim položajem u sudu, odlazi u prevremenu penziju. Pridružuje se širokom bratstvu nesnađenih.

Majka beži u demenciju. Zatim, i ona u penziju. Dijagnosticiran joj je Alchajmer. Tek je zašla u sedmu deceniju. Odjednom su oboje po čitav dan kod kuće. Sami i izolovani. Suočeni sa beskrajem vremena koje treba utrošiti. Bez jutarnjeg spremanja za odlazak na posao. Bez termina, hitnih sastanaka, službenih putovanja. Prazan rokovnik. Bez novih navika. Tek ih valja usvajati. Jutro se vuče, dugo uranja u podne, onda nikako da dan izdahne, da se smrači, da utonu u san. A taj san, starački, nije odmor. Više međusprat, na kojem se za kratko zastaje. Predvorje. Hotelski foaje. Do soba valja stići. Vući kofere pređenog života. Odakle oni ovde?

Otkrivaju da kod kuće imaju kćerku. Rešeni da nadoknade sve one godine neprimećivanja, na čemu im je Marija bila zahvalna, postaju nepodnošljivi. Njoj roditeljske ljubavi nije nedostajalo, ali bez onog bonus paketa kontrole i saveta, mešanja u život. Otkako nemaju svoje živote, intenzivno se bave njenim. Marija razmišlja da se odseli od roditelja. Prostran stan na Karaburmi u kojem žive već dve decenije, omogućio je Mariji još od gimnazije prostornu samostalnost, ne samo ogromnu sobu sa predsobljem i kupatilom, već i zaseban ulaz. A prostorna samostalnost izgradila je jak, nezavisan duh. Prolongira ideju o preseljenju. Možda jednom, kada bude u čvrstoj vezi, jer ovako sama ne bi rado u podstanarsku avanturu. I to baš u trenutku kada finansijski počinje da pada. Sve više vremena provodi izvan kuće. Najviše u redakciji. Ali i tamo nije kao pre. Na kolegijumima njeno mišljenje sve češće je izolovano. Sluti da će morati da se prikloni većini. Ili da ode. Negde u to vreme upoznala je Dejana. I odlučila se za odlazak iz redakcije. Uskoro i iz kuće. Tako je mislila u početku. Dok nije otkrila da Dejan ima više koloseka. Čuva odstupnicu. Živi na dve strane.

A onda je otac umro od infarkta. Majci se stanje pogoršalo. Kada je po drugi put zapalila stan, Mariji je jasno da majku mora smestiti u dom. I tako, jednog jutra, početkom leta 1995. godine, sama pije kafu na terasi. Gde god pogleda, koji god prizor ukadrira, već u sledećem trenutku iz dubine pozadine probija lik majke. Miran i odsutan. Svetački blažen. Iz vodenih očiju iscurilo je vreme. Iščeznuli su orijentiri svakodnevice. Sigurnost dosade. Putovanje bez kalendara. Tek puko trajanje. Nadstrešnica prošlosti guta ostatak terase sve manjeg sutra. Ili je već iskoračila preko ograde u bezdan nepostojanja?

Tu na terasi, Marija je naglo zagrila majku tog jutra uoči odlaska u dom. Sakrila suze u kragni njene spavačice. Drži je u zagrljaju, nekoliko trenutaka, taman toliko da se plač skameni u grimasi usiljenog osmeha.

– Ne zaboravi da zaliješ cveće – kaže majka. – Najbolje kasno uveče.

– Ne brini, mama.

– I drži noću spuštene roletne, otkud znaš da nema manijaka preko puta. Nije više vreme opuštenosti. Je li tata spustio kofere?

Marija prelazi preko tog pitanja. Izveštila se u komunikaciji s majkom. Ne uznemirava konstelacije živih i mrtvih u njenoj stvarnosti. Svaki dan uspostavlja nove odnose. Karte se iznova dele. Ono što je bilo juče, ne važi i danas. Likovi, utvare, događaji, sećanja lebde u memoriji, raspoređuju se mimo hronologije. Eksplozija demencije stvara novi univerzum. Oživljavaju mrtvi, umiru živi.

– Taksi stiže za deset minuta – kaže Marija.

Tako su nekada odlazili na more. U niskom startu iščekivanja taksija naručenog nekoliko časova ranije. Otac i majka po ko zna koji put proveravaju da li su poneli putne karte,

dokumenta i novac. Marija stoji na terasi i gleda u nebo. Podigne ruku, i lagano, skupljenim prstima, pravi polukrug. Markira putanju aviona. Već leti, i sa osmatračnice sedišta do prozora, iščekuje da se dole, ispod oblaka, pojavi more.

Uloge su promenjene. Sada Marija odlučuje. Majka je poslušno prati po stanu. Povremeno je iznenadi kakvom usputnom primedbom. Kao sinoć, kada je rekla da joj mantil ne treba. Kroz dve nedelje se ionako vraća kući. Čemu zimske stvari? Jedan kofer je sasvim dovoljan.

Odlazak ne bi trebalo da izgleda kao konačno napuštanje kuće – govori Mariji socijalna radnica dan uoči mamine selidbe.

Marija kruži pogledom po prostranoj sobi. Poslednje mamino zemaljsko prebivalište.

– Od ličnih stvari neka ponese ono najnužnije. Kasnije ćete joj doneti ostalu garderobu.

Marija odsutno klimne glavom.

– Brzo će se naviknuti na dom. Imaće društvo. Zna ovde biti veoma veselo – kaže socijalna radnica. – Čak se i zaljubljuju.

Marija se osmehne. Nezamislivo joj da se može izbeći teskoba u prostorima azila, svejedno da li su to domovi za stare, bolnice ili kaflijerije.

To će majka pamtiti. Prostor bivšeg stana. Ako ikada ponovo dođe, biće samo gost. Marija presuđuje.

Život ti drugi naprave. Duhovni ološ u sadejstvu sa beslovesnim stadom. Manipulatori. Razni kenguri. Njima je i sloboda biznis. Kome je dala mladost? To je bio, ipak, izbor. Njen izbor. Njeno parče istorije. Sa pripadajućim modnim sezonama, muzičkim hitovima, tehničkim aparatima, turističkim turama. Tu je gde se zatekla. U jednoj od hiljada i hiljada muzejskih postavki. U futrolji iz koje nema gde.

Majka zatočena u krpama misli. Prva noć u domu. Hor staračkih pluća šišti po sobama. Kašlje i hropče. Orgulje noći. Vetrovi iz lenjih creva. Proteze u čašama na noćnim ormarićima. Dotrajale papuče ispod kreveta. Memla starosti. Razbijaju je jedino promiskuitetni snovi dežurnih sestara.

Sloboda. Bez straha. Još jedno jutro. Još jedan zalogaj.

– Isto nebo – ponavlja Marija jutarnju mantru. Prvi put izgovorila ju je onog jutra nakon maminog odlaska u dom. Četiri godine kasnije, dok su rakete parale noćno nebo nad Beogradom, mama je umrla u snu. Pred spavanje, kao i svake večeri, isključila je televizor. Nestala je slika, ali ne i ton. Sutra će prijaviti tehničkoj službi doma kvar. Ispisala je podsetnik, zalepila cedulju na tamni ekran, i legla. Pokrila se preko glave. Ali, buka filma ne prestaje. Dosadna naučna fantastika. Od silnih eksplozija i raketa tresse se čitava zgrada. Više voli *Kazablanku, Trećeg čoveka, Prohujalo sa vihorom, Kratak susret*... I tako, nižući naslove omiljenih filmova, tonula je u poslednji san.

Kako se to namestilo, misli Marija. Još uvek čuva ceduljicu: Prijaviti kvar na televizoru.

U uglu terase miruju Markove ribarske čizme. On sada grabi bečkim ulicama. Mačak u čizmama od sedam milja. Ili je još uvek u vozu? Svejedno, oni više nisu u istoj priči.

Marko je u vagonu, zatim u restoranu stanice Keleti, pa opet u vozu, i predveče korača bečkim ulicama. Marija uglavnom na terasi. Odlučna da sagori, da konačno stavi tačku. I ma koliko voz 344 „Avala“, na liniji Beograd Prag preko Budimpešte, a kasnije „Bela Bartok“ na

liniji Budimpešta Štutgart preko Beča i Salcburga, svakog trena uvećava prostornu udaljenost, njih dvoje u samicama svojih glava bliži su jedno drugome nego ikad. Sve tako vrteći proživljeno, uvezani kao primorske kuće, unutrašnjostima duboko srasli, spolja jasno odvojenih fasada, a u sebi bez orijentacije čijim se to nasleđem kreću, previđaju ruševine na kojima su gradili i senke prethodnika koje ne mogu utrnuti stiskom ovlaženih prstiju kao što se plamen sveće gasi, ostaju priljubljeni kao nož i kanije, isprepleteni tajnim stepenicama, vodovodnim cevima, električnim instalacijama, tragovima od nadogradnji prijašnjih veza, davno zazidanim prozorima, odvodnim cevima zaostalim posle ko zna kojeg raskida.

Tako oni lutaju, odlučni da ponovo ovladaju zaboravljenom geografijom, da se vrate plovnim putevima prethodnih života.

Dok grabi bečkim ulicama, verujući da ulazi u novu priču, Marko se samo pomera u novo poglavlje iste priče.

A Marija? Predoseća da iznenadnim Markovim odlaskom u Beč završava jedna epoha. Urušavaju se od samog početka. Nije da se pretvarao, nije da je lagao; stvar je u tome da je ona loše pročitala, sada to zna. Nema pravo da se ljuti. A ni želju.

Kada su Marko i ona konačno raskinuli? O da, dobro se seća te njihove svađe posle koje ništa nije bilo kao pre. Povod banalan. Veš mašina, očito u kvaru, izvučena iz stana komšije na spratu niže, i ostavljena na metar od ulaznih vrata.

– Tom uglađenom gospodinu strogog lica, gimnazijskom profesoru u penziji, starom Beogradaninu, ne smeta starudija, na metar ispred vrata. Poštar u Ptuj, brodogradilišni radnik u Rijeci, bakalin u Subotici, nikada tako nešto ne bi uradio. U pitanju su civilizacije.

I započeo omiljenu temu o javašluku i nedovršenosti pravoslavlja na obodu. Litaniju o Skordiscima, prokletom plemenu, koje se valjalo prostorom od hercegovačkih brda do Raške. Reči su trenutno podizale adrenalin. Ni sam ne zna zašto uvek poteže poštara iz Ptuja. Kao da je moćna šahovska figura koja rešava partiju. Zašto Ptuj? Sudar suglasnika na početku reči ubojitiji od psovke.

Marija odmah žestoko reaguje kanonadom rečenica.

– Ptuj, to je mera tvog malograđanskog sveta. Idi u Ptuj, živi tamo gde je sve po meri.

– A ne, zašto bih ja išao u Ptuj? Hoću Ptuj ovde.

– Užasavam se te tvoje malograđanštine. Tog jebenog ptujstva. Kako je moguće da uopšte primećuješ takve gluposti? Ne stoji veš mašina ispred tvojih vrata, a nije ni na stepeništu. Šta te briga? Zašto zaviruješ kao neka baba? Gradiš sumnjivu filozofiju, pakuješ duh u bedne forme čistoće i reda.

– Draga moja, ti se samo solidarišeš. Zar nije godinama na tvojoj terasi stajao stari bojler pun kamenca? Ne pravim ja filozofiju od tako prirodnog osećaja za red. U pitanju je higijena. I zato ptujstvo. Ona granica kojom u Vojvodini razlikuju mađarska sela od srpskih. To je onaj štep katoličanstva...

– Uh, gde smo sad otišli. Da, da. To je onaj štep koji je podizao lomače, gradio logore za drugačije.

– A gde je tebe odvela veš mašina ostavljena ispred vrata, umesto da je odnesena. Pa svakoga dana defiluju gradom Cigani i odnose starudiju. Tom gospodinu, rođenom Beogradaninu, ne smeta veš mašina ispred vrata, a smeta mu latinica. Znaš li ti da taj kreten obilazi haustore i flomasterom precrtava imena sa poštanskih sandučića ispisana latinicom?

Pogledala ga je besno. – Idiote, kakve veze ima latinica i veš mašina? Manipulatoru bolesni!

Osetio je mržnju prvi put. Da, biće da je tu bio kraj.

I sad, na terasi, odjekuje u njenom sluhu Markov glas. Čizme će se pokrenuti, iskoračiti iz ugla. Nadvija se nad njom jedan svet, još uvek živ. Rastu sumnje na hridima trenutnih odluka.

Slabost da se zarad sigurnosti, straha od samoće, bude sa nekim. Kako je samo površno ušla onog popodneva u Budimpešti u tu vezu, kako je duvala i održavala taj zanos. A kada se sve izjalovilo, kada je posle nekoliko godina taj čovek otkriven u svojoj pogubljenosti, kada je prosejala njegov život, njegovu dušu, i dalje ima slabost prema njemu. Voli ga u svojoj nedoraslosti. To minsko polje sitnih laži koje su same sebi svrha. Sedam godina zaljubljenost i razočarenje razmenjuju mesta. Da li se i danas po ko zna koji put dogodila rokada zanosa i praznine? Ima li kraja? Rekli smo večeras, ponovićemo noćas, i u zoru, da više nikakva imitacija života ne dolazi u obzir, po cenu totalne usamljenosti.

Kad bi mogla da utuli njegov glas. I reči koje su svuda oko nje. Uvek ju je kod muškarača palio način mišljenja. Bio je to njen doživljaj muškosti, ta nepomeriva vertikalna. Kod Dejana ćutljivost. Kod Marka gejzir reči.

Posle svega, blista Marko kao novčić na dnu fontane.